

УДК 631.1.016(1-22)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Ткачук В. А., в.о. завідувача кафедри економіки праці та розвитку сільських територій, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ к.е.н., доцент
Tkachuk V., Head of the Department of Labour Economics and Rural Development, National University of Life and Environmental Sciences Ukraine, Kyiv
Ph.D., associate professor

Tkachuk V. Organizational and economic background of the development of main forms of business on rural territories

Agro-Industrial production refers to the main areas that form the economic potential of the country. The development of market conditions, competition in the agricultural sector creates various business units throughout the processing chain of agricultural production, also on the basis of small and medium businesses. Evaluation of the economic situation in the country shows a significant increase of the role of the main forms of business among other forms of agricultural businesses as a special resource that can ensure economic growth. In step of transformations the development of small and medium business promotes competition and rational economic structure, the formation of the middle class, alleviate unemployment, the growth of budget revenues at all levels, etc. In addition to the need to improve the efficiency of the main forms of economic activity in the rural economy we must recognize the need for development of small and medium-sized businesses in the non-agricultural sphere as the main element of economic diversification of rural areas for the welfare of rural residents, preservation of rural areas.

Ткачук В. А. Організаційно-економічні передумови розвитку основних форм господарювання на сільських територіях.

Агропромислове виробництво належить до найголовніших сфер, що формують економічний потенціал держави. Розвиток ринкових умов, конкуренції в аграрному секторі економіки призводить до створення різноманітних господарських формувань по всьому технологічному ланцюжку виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі на основі суб'єктів малого та середнього підприємництва. Оцінка економічної ситуації в країні свідчить про значне підвищення ролі основних форм господарювання серед всіх інших форм сільськогосподарського господарювання як особливого ресурсу, здатного забезпечити економічне зростання. На етапі трансформаційних перетворень розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва сприяє формуванню конкурентного середовища і раціональної структури економіки, утворенню середнього класу, пом'якшенню безробіття, росту дохідної частини бюджетів усіх рівнів і т.д. Окрім необхідності підвищення ефективності діяльності основних форм господарювання в сільській економіці необхідно визнати про необхідність розвитку малого та середнього бізнесу в неаграрній сфері в якості головного елемента диверсифікації економіки сільських територій для зростання добробуту сільських жителів, збереження сільських населених пунктів.

Ткачук В. А. Организационно-экономические предпосылки развития основных форм хозяйствования на сельских территориях.

Агропромышленное производство относится к одной из главных сфер, формирующих экономический потенциал государства. Развитие рыночных условий, конкуренции в аграрном секторе экономики приводит к созданию различных хозяйственных формирований по всей технологической цепочке производства сельскохозяйственной продукции, в том числе на основе субъектов малого и среднего предпринимательства. Оценка экономической

ситуации в стране свидетельствует о значительном повышении роли основных форм хозяйствования среди всех других форм сельскохозяйственного хозяйства как особого ресурса, способного обеспечить экономический рост. На этапе трансформационных преобразований развитие субъектов малого и среднего предпринимательства способствует формированию конкурентной среды и рациональной структуры экономики, образованию среднего класса, смягчению безработицы, роста доходной части бюджетов всех уровней и т.д. Кроме необходимости повышения эффективности деятельности основных форм хозяйствования в сельской экономике необходимо сказать о необходимости развития малого и среднего бизнеса в не аграрной сфере в качестве главного элемента диверсификации экономики сельских территорий для роста благосостояния сельских жителей, сохранения сельских населенных пунктов.

Постановка проблеми. Агропромислове виробництво належить до найголовніших сфер, що формують економічний потенціал держави. За підрахунками вчених, 1% збільшення виробництва сільськогосподарської продукції сприяє зростанню валового внутрішнього продукту на 3-4%. Однак сучасний стан сільського господарства та агропромислового комплексу (АПК) України в цілому є надзвичайно складним, що пов'язано із загостренням загальної економічної кризи. Виходом з такого становища може бути прискорений розвиток економіки аграрного сектора країни.

У процесі реформування сільського господарства на основі приватної власності й оренди землі та майна створено нові агроформування: сільськогосподарські товариства, приватні сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, селянські та фермерські господарства. Одержавлене сільськогосподарське виробництво не вирішило продовольчої проблеми і не забезпечило ефективного ведення галузі. Аграрний сектор виявився досить вразливим в умовах ринкової трансформації. Більше того, саме у контексті оцінки стану і перспектив розвитку сільського господарства нині розглядаються наслідки і напрямки ринкового реформування національної економіки у цілому, а соціально-економічні проблеми села фокусують найпалкіші економічні і політичні дискусії сьогодення. У таких умовах важливі комплексні реалістичні підходи, коли недопустимі як недоречна ринкова ейфорія із спрощенням і недооцінкою об'єктивно зумовлених труднощів, так ортодоксальний консерватизм з виключно песимістичними прогнозами стосовно ефективної реорганізації аграрного сектора на ринкових засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти розвитку процесів реформування і трансформації аграрної економіки та питання оцінки їх результатів розглядаються у працях провідних учених-економістів, серед яких В. Алексійчук, В. Андрійчук, Г. Беспяхотний, Ю. Білик, А. Благодатний, В. Борисова, А. Борщ, І. Буздalова, А. Воропаєв, В. Галушко, А. Гордєєв, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, П. Лайко, В. Месель-Веселяк, В. Милосердов, П. Саблук, Н. Сеперович, А. Серков, Є. Серова, В. Ситник, Є. Строев, І. Ушачов, Л. Холод, Т. Шкоренцева, О. Шпичак та ін. Проте в сучасному економічному науковому середовищі висловлюються різні погляди щодо значимості та сутності цих формувань. Проблема реформування АПК і розвитку трансформаційних процесів є достатньо багатогранною, тому дослідження в цьому напрямі не можна вважати завершеними, а одержані результати – остаточними, адже в ході реалізації трансформаційних змін допущено низку суттєвих помилок і прорахунків. Методики визначення порівняльної ефективності господарювання різних організаційно-правових форм не враховують дії специфічних чинників, властивих кожній з них, що не дає змоги адекватно оцінити їх результативність і зумовлює необхідність продовжувати наукові дослідження в цьому напрямі. Недостатньо висвітленими залишаються проблеми пріоритетів розвитку різних організаційно-правових форм господарювання та узагальнення світового досвіду ринкової організації аграрного сектора з метою визначення принципів, умов та ефективного функціонування національного АПК.

Мета статті. Визначити теоретичні і практичні аспекти функціонування організаційно-економічного механізму управління пріоритетами розвитку основних форм господарювання на сільських територіях.

Результати дослідження. Досягнута макроекономічна стабілізація в Україні створює хороші умови для здійснення глибоких інституційних перетворень і в сільських територіях. На сучасному етапі саме їх незавершеність є одним з чинників уповільнення темпів економічного зростання. Основними напрямками інституційних перетворень можуть бути: продовження реформування АПК, формування фінансово-кредитних механізмів, управління ризиками у виробничій діяльності. Продовження реформування АПК має передбачати створення нових структур, необхідних для ефективного використання наявних ресурсів сільських територій і, як наслідок, поліпшення соціально-економічного становища сільських жителів, забезпечення продовольчої безпеки країни. У зв'язку з цим подальше поглиблення інституційних перетворень пов'язано з розширенням проведеної земельної реформи, створенням різних кооперацій, здійсненням інтеграції з виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, а також формуванням страхової та кредитної кооперації.

Розвиток ринкових умов, конкуренції в аграрному секторі економіки призводить до створення різноманітних господарських формувань по всьому технологічному ланцюжку виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі на основі суб'єктів малого та середнього підприємництва. У цілому всі ці трансформаційні перетворення спрямовані на підвищення ефективності, конкурентоспроможності на зовнішньому і внутрішньому ринках і прискорення циклу «інвестиції – виробництво – переробка – збут». Практика аграрно розвинутих країн підтверджує цю думку. У цих країнах ефективне функціонування аграрних формувань здійснюється шляхом утворення різних кооперацій, асоціацій, корпорацій і т.д. У зв'язку з цим на даному етапі розвитку суспільства одним з основних і принципових питань є відновлення інституту власності в аграрному секторі економіки, і в сільських територіях зокрема [7; 10]. У результаті вже проведених перетворень в економіці зміни торкнулися не тільки аграрного сектора, але й охопили інші сфери діяльності. У результаті цих процесів відбулися докорінні зміни в діалектичній взаємодії форми і змісту, обумовлені власністю на основні засоби виробництва. На наш погляд, в сучасних умовах це положення повинно стати методологічною основою для концепції подальших перетворень в аграрному секторі економіки.

Оцінка економічної ситуації в країні свідчить про значне підвищення ролі основних форм господарювання серед всіх інших форм сільськогосподарського господарювання як особливого ресурсу, здатного забезпечити економічне зростання. На етапі трансформаційних перетворень розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва сприяє формуванню конкурентного середовища і раціональної структури економіки, утворенню середнього класу, пом'якшенню безробіття, росту дохідної частини бюджетів усіх рівнів і т.д. Аграрний сектор економіки країни – це цілісний комплекс, тісно пов'язаний з природними умовами, ресурсами, технічними можливостями та кваліфікованими спеціалістами. У 2013 р. на території країни виробництвом аграрної продукції займалося 59 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (включаючи фермерські господарства), які використовували 23,2 млн. га сільськогосподарських угідь. У господарських товариствах зосереджено 51,2% цих угідь, у фермерських господарствах – 20,0%, у приватних підприємствах – 16,0%, у виробничих коопераціях – 4,6%, у державних підприємствах – 2,6%, у підприємствах інших форм господарювання – 7,7%. Із загальної кількості підприємств близько 15 тис. становлять господарські товариства, приватні, державні та інші підприємства і кооперації (крім фермерських господарств), з яких 15,8% підприємств мають площу до 100 га, 17,3% – від 100 до 500 га, 11,2% – від 500 до 1000 га, 14,1% – від 1000 до 2000 га, 18,8% – понад 2000 га. Середній розмір господарства становить 1169 га сільськогосподарських угідь [3; 4]. Детальний аналіз кількості сільськогосподарських підприємств приведено в табл. 1.

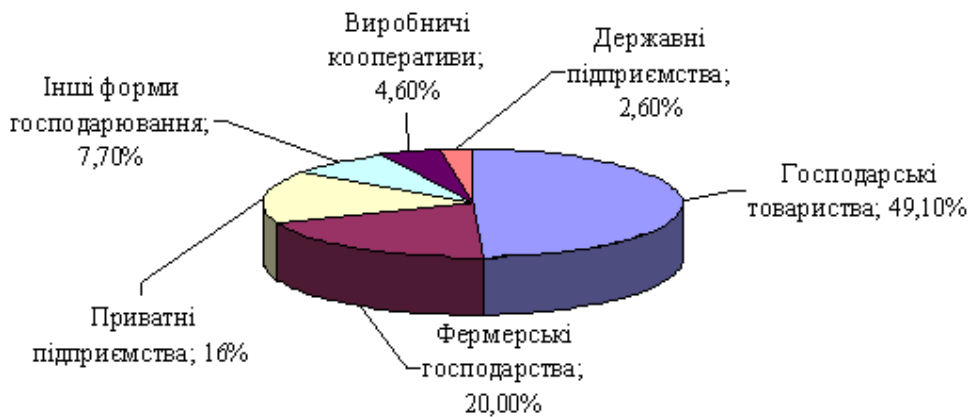
Таблиця 1

Кількість та динаміка діючих підприємств АПК за організаційно-правовими формами господарювання у 2009-2013 рр.

Показник	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Всього підприємств	57858	100,0	58387	100,0	59059	100,0	57152	100,0	56493	100,0
Господарські товариства	7545	13,1	7428	12,7	7879	13,3	7819	13,7	7769	13,8
Приватні підприємства	4112	7,1	4229	7,2	4326	7,3	4333	7,6	4243	7,5
Виробничі кооперативи	1373	2,4	1262	2,2	1101	1,9	1001	1,7	952	1,6
Фермерські господарства	42932	74,2	43475	74,5	43894	74,3	42101	73,7	41726	73,9
Державні підприємства	371	0,6	360	0,6	354	0,6	345	0,6	322	0,5
Підприємства інших форм господарювання	1525	2,6	1633	2,8	1505	2,6	1553	2,7	1481	2,7

Складено на основі [3; 4; 9]

Як свідчить аналіз даних табл.1, кількість аграрних підприємств незначно зменшилася в 2013 р. по відношенню до 2009 р. всього на 2,4%. У загальній структурі питому вагу значно зменшили виробничі кооперативи, їх кількість зменшилася – на 30,7%. Це є наслідком реформи аграрного сектора, зокрема, щодо зменшення виробничих кооперативів у галузі, як таких, де процеси реформування виробничих відносин та форм власності не закінчилися. Таким чином, пошук найбільш конкурентоспроможних та ефективних організаційно-правових форм господарювання на селі триває. На кінець 2013 р. налічувалось 41726 фермерських господарств, у власності та користуванні яких знаходилося 4,3 млн. га сільгоспугідь, з них 4,2 млн. га ріллі. Середній розмір фермерських наділів у 2013 р. проти 2012 р. збільшився на 0,7 га і становив 103,3 га. Площі земель фермерів розширюються як шляхом укрупнення самих господарств, так і оренди земельних часток. Орендовані землі фермерських господарств станом на кінець 2013 р. склали 79,9% загальної площі землі, яка є в їх користуванні [3; 9]. Аграрний сектор – один з найбільших галузей народного господарства, що залучає природні ресурси в економічний обіг. Українські сільськогосподарські угіддя становлять 0,8% площі сільськогосподарських земель світу [9]. Проведене реформування відносин власності в аграрній сфері було спрямовано на формування ефективного сільськогосподарського землекористувача. При цьому держава втратила монопольне право власності на земельні ділянки. Так, якщо в Україні на початок 2003 р. державна власність складала 100 % земельного фонду, то у 2013 р. вона зменшилась до мінімуму. На цей період державна власність у земельному фонді України становила усього 2,6 % (рис.1).

Складено на основі [3; 4; 9]

Рис. 1. Розподіл земель сільськогосподарського призначення за категоріями землевласників у 2013 році

Для держави пріоритетними завданнями в процесі трансформаційних перетворень в АПК мають стати: захист прав власників і акціонерів; забезпечення інвестиційної привабливості аграрних формувань; створення інформаційної прозорості фінансового стану суб'єктів основних форм господарювання в аграрному секторі для інвесторів і кредиторів [9]. У той же час слід встановити, наскільки повно відповідає виникає нова форма господарювання змістом. Як показує практика, прагнення створити нові форми організації власності не призводить до належного ефекту без урахування якісних сторін змісту.

Залишається проблемним також питання власності на природні ресурси та землю. У зв'язку з ним виникає проблема соціально-економічної диференціації в суспільстві. Механічне перенесення західної економічної моделі на нашу дійсність не має перспективи. Однозначне твердження про те, що без приватної власності на природні ресурси і землю ринкова економіка не може функціонувати нормально і не формується «почуття господаря», не має підстави. В принципі приватна власність повинна бути, але тут мова про необхідність узгодження принципу приватної власності з іншим неодмінним атрибутом ринкової економіки – рівністю і свободою для всіх в процесі обміну товарів. Це положення виконується за умови, якщо власник природних ресурсів, насамперед землі, буде виплачувати суспільству ренту, а не залишати собі те, що йому не може належати. При цьому він має право на дохід, який є результатом його вкладення капіталу на свій ризик і страх, тобто підприємницької діяльності. Це є потужним підставою економічного зростання і соціальною базою для інституційного перетворення в аграрному секторі економіки. Не можна забувати, що диспаритет цін на продукцію сільського господарства і промисловості, насамперед на енергоресурси, поряд з іншими умовами створює великі проблеми і незручності для розвитку основних форм господарювання в аграрному секторі. В той же час, у міру створення більш сприятливих умов для суб'єктів підприємництва в аграрному секторі економіки, земельна проблема стає більш гострою. Отже, проблему вилучення земельної ренти слід вирішити негайно. Власники сільськогосподарських організацій всіх видів власності і форм господарювання повинні платити державі земельну ренту щорічно [8].

Не менш важлива проблема в аграрному секторі економіки – кредитування суб'єктів основних форм господарювання. Як вважають багато учасників ринку, без права приватної власності на землю неможливо ефективно кредитувати підприємництво в аграрному секторі. Дійсно, у багатьох країнах земля розглядається як один з надійних видів застави для залучення банківських кредитів. При цьому немає необхідності оцінювати платоспроможність позичальника, що полегшує процедуру оформлення кредиту, не вимагає обґрунтування цільового призначення кредиту. У той же час існує інша сторона банківського

кредиту під заставу землі, яка веде до небезпечних наслідків, а саме створює стимул для спекуляції із землею. Отже, кредитування суб'єктів основних форм господарювання під заставу землі не повинно стати основною формою інвестування аграрного сектору економіки. На наш погляд, кредитування суб'єктів основних форм господарювання в аграрному секторі економіки має ґрунтуватися на більш цивілізованих принципах, ніж у західних країнах, що враховують наші особливості, які дозволили б виключити різні конфлікти і кризи, що є основою виникнення соціальної нерівності. У цьому плані цікавим є розвиток страхування ризиків у сільському господарстві. В аграрному секторі виробничі процеси тісно пов'язані з природними ризиками. У зв'язку з цим доцільно розвивати, на наш погляд, кооперацію кредитної та страхової діяльності. Даний напрямок має бути охоплено державною політикою з відповідною фінансовою підтримкою і повинно отримати інституційний розвиток. На думку багатьох вчених [9], основу інституту власності формує свобода перерозподілу майнових прав між різними суб'єктами господарської діяльності. Це означає, що суб'єкт господарювання має право і можливість продавати (передавати) іншому суб'єкту. Отже, він може за порушення своїх прав пред'являти їх до суду, отримувати компенсацію в розмірі недоотриманого доходу. Без дотримання цих правових норм інститут власності просто не існує, ці умови є суттєвими для функціонування суб'єктів основних форм господарювання за ринковими правилами. У ринкових умовах виникає необхідність державного регулювання умов рівноправного партнерства суб'єктів основних форм господарювання незалежно від виду власності та форми господарювання в аграрному секторі, а також розробки механізмів державної підтримки виробництва продукції сільського господарства. Всі ці заходи доцільно орієнтувати переважно на розширення ринку збуту продукції сільського господарства. Ринкові інститути не завершуються організаційними структурами і формами господарювання, а продовжуються в рамках норм, правил і способів взаємодії господарюючих суб'єктів.

Особливої уваги заслуговує нині і така форма господарювання на селі як виробничі кооперативи. Це єдиний тип підприємства, членом якого може бути лише той, хто в ньому працює. Сюди немає ходу власникам тіншового капіталу, тоді як в інші форми господарювання доступ їм відкритий. Переваги кооперативів наочно проявляється при їх співставленні з іншими формами господарювання на селі, насамперед при працевлаштуванні селян. Головне нині – не перетворення одних господарських структур в інші, не нав'язування якоїсь однієї форми, не уніфікація сільськогосподарських підприємств. Нехай вони будуть різні, нехай змагаються між собою і доводять свого конкурентоздатність. Постійна оцінка організаційно-правових форм господарювання має забезпечити належне реагування на зміни в соціально-економічних відносинах через удосконалення законодавчої бази.

Особливу увагу слід звернути також на розвиток фермерства, як нової для нашої країни форми господарювання. Зараз функціонує понад 43 тисяч таких господарств. Проте ефективність використання ними землі ще надто низька. Займаючи майже 10% сільськогосподарських угідь, вони виробляють лише 4,5 % валової продукції, що дає право окремим керівникам сільськогосподарських підприємств робити висновки про неперспективність фермерства.

Специфіка аграрних перетворень в нашій країні полягає і в тому, що в перехідний період на основі приватної власності на земельні та майнові паї можна формувати й нові господарські структури, створювати нові виробничі відносини на основі колективних форм організації виробництва. Законодавча база для цього є. Законом України "Про підприємства в Україні" передбачено створення індивідуальних, сімейних, приватних, колективних, державних, спільних і орендних підприємств. В цьому законі не визначено такої підприємницької структури як приватно-орендні підприємства, але така форма організації – це приватне підприємство, яке застосовує орендні відносини. Отже, маємо законодавче поле для створення таких підприємств. У них формується власник, який може одержувати землю в оренду. Ним може бути і фермер, і керівник сьогоденного підприємства, новий господар

у сільськогосподарському виробництві, яким селяни можуть доручити господарювати на їх землі.

Методика формування доходів за їх джерелами та визначення ефективності внутрігосподарських відносин в господарствах з колективною формою організації виробництва наведена в (табл.2). Забезпечити підвищення доходів сільгосппрацівників та сільських працівників неаграрної сфери, в т.ч. шляхом державної підтримки ОСГ як основного постачальника с/г продукції на ринок України.

Таблиця 2

Доходи внутрігосподарських суб'єктів підприємства та джерела їх формування

Група внутрігосподарських суб'єктів	Види доходів	Джерела формування доходів
I. Співвласники	1. Розмір власного капіталу	Внески у статутний фонд та нерозподілений прибуток (Пн)
	2. Дивіденди, виплати на паї (Д)	Відрахування з прибутку у дивідендний фонд
II Власники земельних паїв у колективній власності	Рентні платежі (Рп)	Відрахування з прибутку
III Орендодавці майна та землі	Орендна плата (Оп)	Валові витрати
IV. Керівництво (менеджмент)	Оплата праці (ФОПм)	Валові витрати (Фонд оплати праці)
V. Персонал (наймана робоча сила)	Оплата праці (ФОПр)	Валові витрати (Фонд оплати праці)
Економічна ефективність внутрігосподарських відносин визначається сукупним доходом суб'єктів (Ес) за окремими групами		
$E_s = O_p + FO_{Pm} + FO_{Pr} + St + R_p + D + P_n,$		
де Ст- матеріальне стимулювання і допомога персоналу підприємства		

Крім сприяння зростанню доходності сільськогосподарських підприємств, у тому числі й шляхом підвищення продуктивності праці, державна політика має бути спрямована як на стимулювання власників агропідприємств до збільшення частки фонду оплати праці найманим на роботу селянам (заробітна плата має стати основною частиною особистих доходів), так і на контроль за неухильним дотриманням законодавства власниками у зазначеній сфері з боку. За відсутності державного контролю великі землевласники продовжуватимуть політику заниження оплати праці та закупівельних цін на продукцію малих с/г підприємств (у т.ч., ОСГ). Для забезпечення зростання особистих доходів сільського населення слід сприяти інтенсифікації виробництва на підприємствах і в ОСГ шляхом:

- розробки державної політики, спрямованої на підтримку дрібного сільгоспвиробника. Зокрема, зважаючи на те, що розвиток вітчизняного агровиробництва відбувається в умовах зростання кількості ОСГ із немеханізованою працею та ненормованим робочим днем, спрямувати допомогу держави на забезпечення ОСГ засобами малої механізації або на сприяння утворенню підприємств (кооперативних об'єднань), які надають ОСГ відповідні послуги. Сконцентрувати державну та регіональну аграрну політику на налагодженні інтеграційних зв'язків між ОСГ та іншими галузями (збут, переробка тощо) й створенні забезпечувальної інфраструктури;

- реалізації політики, спрямованої на формування господарств товарного типу (в т.ч., ОСГ), розширення обсягів виробництва інтенсивних культур та розвиток тваринництва;

- задля полегшення ведення малим сільгоспвиробником виробництва сприяти розвитку виробничої кооперації та запровадженню системи нефінансової державної підтримки. Кооперація також має передбачати об'єднання за напрямками: переробка й реалізація продукції; постачання засобів виробництва; кредитування; виробниче обслуговування. Нефінансова державна підтримка має включати: державне регулювання збуту продукції (спостереження й прогнозування цін); здійснення аналізу проб ґрунтів, води,

здоров'я тварин; надання консультацій для різних індустрій виробників; сприяння забезпеченню транспортування продукції. Доцільно запровадити будівництво централізованих державних та приватних сховищ продукції та створити систему страхування врожаю;

- підвищення професійного рівня керівників фермерських та особистих господарств у сільськогосподарських вищих і середніх спеціальних учбових закладах та створення на рівні області і районів дорадчих служб для надання допомоги з питань с/г виробництва.

Сприяти відновленню роботи та створенню нових підприємств у галузі переробки сільськогосподарської продукції (зокрема, вивчити питання щодо зменшення переліку сільських населених пунктів, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, з метою зняття (скорочення) наявних обмежень щодо відкриття на зазначених територіях підприємств із переробки овочів, фруктів, ягід, грибів, деревини тощо).

Окрім необхідності підвищення ефективності діяльності основних форм господарювання в сільській економіці необхідно визнати про необхідність розвитку малого та середнього бізнесу в неаграрній сфері в якості головного елемента диверсифікації економіки сільських територій для зростання добробуту сільських жителів, збереження сільських населених пунктів [7; 10], забезпечення зайнятості, підвищення ефективності праці та доходів населення, раціонального використання ресурсів, наповнення місцевих бюджетів, створення умов для працевлаштування осіб, вивільнених із с/г виробництва, без зміни місця проживання зі збереженням бази відтворення трудового потенціалу села [6]. Крім технічного сервісу для АПК та харчової і переробної галузей сприяти розвитку найбільш перспективні, за світовим досвідом, галузі неаграрної сільської зайнятості, серед яких діяльність у туристичній сфері (зокрема агротуризм); виробництво енергії на основі відновлювальних джерел; діяльність у сфері культури, мистецтва та національно-етнічної спадщини; упорядкування земельних угідь та покращення ландшафтів; розвиток соціальних послуг; здійснення віддаленого надання послуг (інформаційних, торговельних тощо) шляхом використання мережі Інтернет.

Висновки та пропозиції. В аграрному секторі економіки необхідно здійснити переорієнтацію на створення основних фінансово-кредитних механізмів, які чітко реагували б на мінливі умови зовнішнього і внутрішнього середовища, зосередження зусиль на підтримці ринкової інфраструктури, інститутів, в яких аграрний виробник може брати участь як безпосередній суб'єкт в економічних процесах. В результаті, розвиваючи сільськогосподарське підприємництво, держава направляє необхідні зусилля на підвищення рівня життя сільського населення, забезпечення продовольчої безпеки країни. У цілому всі ці заходи залежать від сукупності факторів та умов, що забезпечують розвиток в конкретній сільській території.

Пріоритетний розвиток сільського господарства забезпечується шляхом: невтручання органів виконавчої влади у вибір форм господарювання та господарську діяльність суб'єктів підприємництва, крім випадків передбачених законами; підтримання стабільної законодавчої та нормативно-правової бази з метою забезпечення передбачених умов розвитку підприємництва в сільському господарстві; стимулювання розвитку приватного підприємництва; забезпечення суб'єктам господарювання захисту прав власності на землю, майно та результати своєї праці.

Список використаних джерел:

1. Воробьев Е.М. Влияние неформальных экономических институтов на конкурентоспособность национальной экономики /Е.М. Воробьев, М.В. Соболева // Бизнес-информ. – 2008. - № 5. - С. 20 – 22.
2. Гавриленко О.П. Екогеографія України / О.П. Гавриленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://pidruchniki.ws/ekologiya/suchasniy_stan_zemelnogo_fondu_ukrayini.
3. Демчак І. М. Аналітична інформаційна система «Село» / І. М. Демчак, О. П. Кучеров, О. П. Савицька // Науково-практичний збірник Продуктивність агропромислового виробництва.

- 2012. – №21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Pav/2012_21/21-07.pdf
4. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» №1877-IV, від 24 червня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
6. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика. Монографія / М. В. Мних. – К.: Знання України, 2006. – 284 с.
7. Мороз О.О. Інституціональна система аграрної економіки України. / О.О. Мороз – Вінниця: УНІВЕРСУМ - Вінниця, 2006. – 438 с.
8. Мороз П. Органічне виробництво: земля і люди / П. Мороз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroprofi.com.ua/content/view/455/40>.
9. Сільське господарство України: Статистичний збірник за 2013 рік / [За ред. Ю. М. Остапчука]. – К.: Держкомстат України, 2014. – 384 с.
10. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституційна економічна теорія.: навч. посібник. / А.А. Ткач – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.

References

1. Vorobiev, E.M. and Sobolev, M.V. (2008), Influence of informal economic institutions on the competitiveness of the national economy [Vliyanye neformal'nykh ekonomicheskikh ynstytutov na konkurentosposobnost' natsional'noy ekonomiky], Business Inform, No. 5, pp. 20 - 22
2. Gavrilenko, O. P., Ekogeografiya Ukraine, available at: http://pidruchniki.ws/ekologiya/suchasny_stan_zemelnogo_fondu_ukrayini.
3. Demchak, I. M., Kucherov I. M. and Savitska, O. P. (2012), Naukovo practicality zbirnik Produktivnist agropromislovogo virobnitstva, No. 21, available at: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Pav/2012_21/21-07.pdf
4. Economic statistics, Economic activities, Activities of companies [Ekonomichna statistika, Ekonomichna diyalnist, Diyalnist of companies], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. The Law of Ukraine " About Reigning supporting of agriculture of Ukraine » №1877-IV, dated 24.06. 2004, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
6. Mních, M.V. (2006), Insurance in Ukraine: modern theory and practice [Strahuvannya in Ukraїni : Suchasna teoriya i practice . Monografiya], Knowledge of Ukraine , Kyiv, 284 p.
7. Moroz, O. O. (2006), Institutional system of agrarian economy of Ukraine, UNIVERSUM - Vinnitsa , 438 p.
8. Moroz, O. O., Organic production: earth and people, available at: <http://www.agroprofi.com.ua/content/view/455/40>
9. Agriculture of Ukraine (2014), in Ostapchuk Y. M. (Ed.), State Statistics Committee of Ukraine , Kyiv, 384 p .
10. Tkach, A. A. (2007), Institutional economic, New institutional economic theory, Centre uchbovoi literaturi , Kyiv, 304 p.

Key words: economic-organizational mechanism, priorities, agroformation, management, optimization, equilibrium prices, raw material zones, financial-credit provision.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, пріоритети, агроформування, управління, оптимізація, рівноважні ціни, сировинні зони, фінансово-кредитне забезпечення.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, приоритеты, агроформирования, управление, оптимизация, равновесные цены, сырьевые зоны, финансово-кредитное обеспечение.